

HAUSJÄRVEN KUNTA

HIKIÄN JA KIRKONKYLÄN ALUEIDEN OSAYLEISKAAVA-ALUEEN MAISEMASELVITYS

3.5.2011, tarkistettu 1.4.2020, 15.2.2021

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	3
1.1	Selvitysalue.....	3
1.2	Aineisto ja menetelmät.....	3
2	MAISEMA	4
2.1	Maisemarakenne	4
2.2	Maaperä ja topografia	6
2.3	Ilmasto	6
2.4	Vesitalous	7
2.5	Maisemakuva	7
3	KULTTUURIMASEMA	15
3.1	Kulttuurihistorialliset lähtökohdat	15
3.2	Hikiän ja Kirkonkylän maiseman ja asutuksen historia	16
3.3	Maisemalliset arvot	19
3.3.1	Maakunnalliset arvot	19
3.3.2	Paikalliset arvot	24
4	MAISEMALLISET SUOSITUKSET	26
	LIITTEET	28
	LÄHTEET	28

Kannen kuva: Ohrapeltoa Vanha-Äijälän tilan edustalla Kirkonkylän itäpuolella.

1 JOHDANTO

1.1 Selvitysalue

Hikiän ja Kirkonkylän alueiden osayleiskaava-alue sijaitsee Hausjärven kunnan keskiosassa noin 10 km päässä Hausjärven hallinnollisesta keskuksesta Oitista lounaaseen. Maisemaselvitys laaditaan koko osayleiskaava-alueelle, joka käsittää Hikiän taajaman sekä Hausjärven Kirkonkylän ja niiden lähi-alueet. Selvitysalue rajautuu pohjoisessa Riihimäentiehen (kantatie 54) ja idässä voimassa olevaan Oitin osayleiskaava-alueeseen. Suunnittelualueen poikki kulkee noin itä-länsisuuntaisena Riihimäki – Lahti rautatie. Selvitysalueen pinta-ala on noin 30 km².

1.2 Aineisto ja menetelmät

Maisemaselvitys on laadittu Hikiän ja Kirkonkylän alueiden osayleiskaavaa varten Hausjärven kunnan tilauksesta. Eriksson Arkkitehdit Oy:ssä (nyk. Tengbom Oy) selvityksestä on vastannut maisema-arkkitehti Maarit Suomenkorpi ja työssä avusti agrologi, ympäristösuunnittelija ja maanmittausalan insinööriopiskelija AMK Niina Matkala.

Maisemaselvitys perustuu elo- ja syyskuun 2009 aikana tehtyihin maastokäynteihin, peruskarttatarkasteluun sekä aiempiin inventointeihin ja viranomaisten tietokantoihin, joista on koostettu yhteenveto tähän maisemaselvitykseen.

Liitekartoille ja raporttiin koottiin alueen maankäytön suunnittelussa huomioitavat maisemalliset ja kulttuurihistorialliset lähtökohdat ja reunaehdot.

Vuonna 2020 selvitykseen on päivitetty kappale 3.3, jossa kuvataan alueen kulttuurimaiseman arvot ja vuonna 2021 osayleiskaavan läntinen laajennusalue Karhintien varrella.

Kuva: Kirkonkylän eteläpuolista kulttuurimaisemaa.

2 MAISEMA

2.1 Maisemarakenne

Maisemamaakunta

Selvitysalue sijaitsee ympäristöministeriön maisema-alue työryhmän maisemamaakuntajaon mukaan kahden maisemamaakunnan rajan tuntumassa. Eteläinen rantamaa, tarkemmin eteläinen viljelyseutu rajautuu pohjoisessa 1. Salpausselkään. Hikiän taajama ja Kirkonkylä sijaitsevat 1. Salpausselän reunamuodostumasta luoteeseen eli Hämeen viljely- ja järvimaa maisemamaakunnassa, tarkemmin Keski-Hämeen viljely- ja järvisuudulla. Tätä aluetta voidaan pitää Hämeen ydinalueena. Alueen maisemat ovat monimuotoisia ja pienpiirteisiä. Tyypillistä ovat myös laajat savikot sekä kaakosta luoteeseen suuntautuvat harju- ja saumamuodostumajaksot sekä moreenimaat. Erityisesti etelä- ja keskiosassa maisemamaakuntaa on runsaasti maisemallisestikin hyvin erottuvia harju- ja reunamuodostumia. Lisäksi näillä seuduilla on kulttuurimaisemaa leimaavia laajoja ja viljavia savikkoalueita.

Seudun kasvillisuus kuuluu eteläboreaaliseen vyöhykkeeseen ja metsät ovat viljavia lehtomaisia ja tuoreita käenkaali-mustikkatyypin ja mustikkatyypin kuusivaltaisia sekametsiä. Seudun vähäiset suot ovat tyypillisesti karuja vedenjakaja-alueiden keidassoita.

Kuva: Peltoaukean takana kohoaa metsäinen Kupparinlamminmäki -harju. Harjun laella suoritettu metsänhakkuu näkyy maisemakuvassa harventumana.

Vuonna 2003 Hämeen maakunnallisessa maisemaselvityksessä hämäläinen maisema on jaettu kahdeksaan maisematyyppiin maisemarakenteen, luonnonpiirteiden ja kulttuuripiirteiden vaihtelun perusteella. Jaotus tarkoittaa 1990-luvulla tehtyä valtakunnallista maisemamaakuntajakoa. Hikiän ja Kirkonkylän alueiden osayleiskaava-alue kuuluu Salpausselkä-Puujokilaakson viljelymaisemiin. Alueelle on tyypillistä laajojen tasaisten tai loivasti kumpuilevien peltoaukeiden ja korkealle kohoavien harju- ja moreenimuodostumien vuorot-

telu. Alue on kokonaisuutena alavaa. Lumme- ja Erkylänjärvistä Hausjärvellä alkunsa saava Vantaanjoki sekä pienempi, niin ikään Suomenlahteen laskeva Mustijoki, ovat asutushistoriallisesti merkittäviä jokia ja ovat vaikuttaneet myös Hikiän ja Kirkonkylän alueiden muotoutumiseen.

Maiseman peruspiirteet

Maiseman piirteitä hallitsevat selvitysalueella seudulle tyypillisesti alavat peltoalueet ja niiden keskellä kohoavat harjujaksot. Alueen maisemarakenteen muodostavat Salpausselkä kaakossa, selännealueet ja Kupparilammimäen harjualue pohjoisessa ja lännessä sekä näiden väliin jäävät laaksot, joissa Vehkaoja, Hausjoki sekä Nahkurioja kulkevat.

Selvitysalueen keskiosassa maasto on suhteellisen tasaista muutamia kumpareita lukuun ottamatta. Maasto viettää pohjoiseen, koilliseen sekä lounaaseen päin, jonne suuntautuu myös pintavesien valunta. Laaksot sijaitsevat alueella alle 110 metriä meren pinnasta. Alavissa, viljavissa laaksoissa sijaitsevat alueen pellot, joista vanhimmat ovat olleet viljelyksessä satoja vuosia.

Selänteet kohoavat jylhinä alavassa viljelysmaisemassa. Selänteiden lakialueet ovat yli 130 metrin ja Salpausselän yli 150 metrin korkeudella meren pinnasta. Harjualueilla on runsaasti suppakuoppia sekä muinaisrantakivikoita.

Tiestöt mutkittelevat pääosin harjujen ja selänteiden juurella ja alueen halkaisee koillinen-lounas suuntainen Riihimäki-Lahti päärata. Rata muodostaa maisemassa yhteyksiä voimakkaasti katkaisevan elementin. Pääosa vanhoista ylikuluista on katkaistu ja ainoa yhteys puolelta toiselle on Hikiäntien kohdalla oleva alikulku. Ratapenger on kuitenkin matala, eikä estä näköyhteyksiä.

Rakentaminen on niin ikään sijoittunut laakson ja rinteen taitekohtaan, laakson ylävämille osille tai harjujen alarinteelle sekä laaksoissa oleville kumpareille.

Kuva: Viistokuva Kupparilammintieltä, harjua itään (© Hausjärven kunta).

Maisemalliset solmukohdat

Maisemallisten elementtien: selänteiden, laaksojen, jokien sekä teiden risteyskohtiin muodostuu maisemassa merkittäviä solmukohtia. Näissä koettu maisematila muuttuu tai maisemalliset elementit kohtaavat toisensa ja risteävät. Suljettu ja pienipiirteinen maisema voi muuttua avaraksi tai joen uoma kulkea kapean, jyrkkärinteisten selänteiden reunustaman solan lävitse.

Selvitysalueella maisemallisia solmukohtia on havaittavissa erityisesti harjuselänteiden ja laaksojen risteyskohdissa. Myös jokien varsille on muodostunut useita maisemallisia solmukohtia suljetun ja pienipiirteisen metsämaise-man vaihtuessa avaraksi peltoaukeaksi.

2.2 Maaperä ja topografia

Salpausselän, Korkeamäen sekä Kupparinlamminharjun alueet ovat hiekka-muodostumia, Hikiän taajaman molemmiin puoliin sijaitseva harju koostuu sorasta, muut selännealueet kalliokumpujen ympärille kertynyttä moreenia. Selänteiden väliin on kertynyt hienojakoisempia maa-aineksia, kuten karkeaa ja hienoa hietaa ja hiesua, mannerjään sulaessa ja maa-ainesten lajittuessa jääkauden lopulla. Savikoita on lähinnä Hausjoen ympäristössä. Turvekertymiä on paikoin alavien laaksojen pohjalla sekä selännealueilla olevissa painanteissa. Vanhan Hausjärven alue on liejua.

Suhteellinen maaston korkeusero koko selvitysalueella on enimmillään 65 metriä. Selvitysalueen korkein kohta sijaitsee alueen kaakkoisosassa Salpausselällä, noin 155 metriä meren pinnan yläpuolella. Matalin kohta sijaitsee pohjoisessa Hausjoen sekä kantatien 54 risteyksessä hieman alle 90 metriä meren pinnasta. Jyrkimmät maastonkohdat sijaitsevat harjujen rinteillä.

Selvityskartalla esitetyt maaperätiedot perustuvat Geologisen tutkimuskeskuk-sen 1:20 000 mittakaavaiseen maaperäkartaan. Rakentamisen ja asumisen kannalta huonoja ovat turve ja lieju, epäedullisia ovat laaksopainanteisiin ke-rääntyneet savi-, hiesu- ja hieno hietä, jotka on esitetty liitekartalla. Savi, hiesu, ja hienohietä ovat pienilmastoltaan kylmiä ja kosteutta pidättäviä, kun taas karkea hietä, hiekka, sora sekä moreeni lämpöä kerääviä ja vettä läpäi-seviä ja siten rakentamisen ja asuinviihtyisyyden kannalta parempia. On mah-dollista, että tarkemmissa tutkimuksissa savi, hiesu ja hieno hietä -maitakin löytyy rakentamiseen soveltuvia alueita, erityisesti maastoltaan viettäviltä ja puuston suojaamilta alueilta.

2.3 Ilmasto

Keskilämpötila Hausjärvellä on noin +4 astetta C. Lämpimintä on heinäkuussa ja kylmintä helmikuussa. Vuotuinen sademäärä on noin 600 mm. Pilvisintä on marraskuussa ja aurinkoisinta kesäkuussa. Vallitseva tuulensuunta on kaak-ko.

Pienilmastollisesti kylmiä alueita ovat rinteet, jotka suuntautuvat luoteeseen, pohjoiseen tai koilliseen, koska niillä auringon lämmittävä vaikutus on pienin ja pohjoisesta puhaltavat kylmät tuulet. Avointen viljelysalueiden laidat ovat usein tuulisia ja siten pienilmastollisesti metsäisiä alueita viileämpiä.

2.4 Vesitalous

Valuma-alueet

Alue jakaantuu paikallisesti kolmen joen valuma-alueeseen. Valtaosa alueesta kuuluu Hausjoen valuma-alueeseen. Nahkurinojan valuma-alueelta vedet laskevat Puujokeen, johon laskevat myös Hausjoen vedet. Tämä alue kuuluu Kokemäenjoen päävesistöalueeseen, jolta vedet laskevat Selkämereen Porissa.

Etelä- ja länsiosa alueesta kuuluu Vantaajoen valuma-alueeseen. Puujoki laskee Kernaalanjärven kautta Vanajaveteen. Vantaan päävesistöalueen vedet laskevat Suomenlahteen Vanhankaupunginselällä.

Vesistöt

Selvitysalueella on useita jokia ja oja, mutta hyvin vähän vesistöalueita. Alueella on muutamia pieniä lampia ja maastopainanteisiin muodostuneita soita.

Alueen keskiosassa sijainnut Hausjärvi muuttui monien eri kuivatusvaiheiden jälkeen laajaksi suoalueeksi. Ensimmäisen kerran Hausjärven pintaa laskettiin vuonna 1861 Kihlakunnanoikeuden luvalla. Toisen kerran järveä laskettiin vuosina 1867-68 Riihimäen-Pietarin rautatien rakentamisen yhteydessä. Myös radan pengertäminen ja vesien ohjaus lienevät osaltaan vaikuttaneet siihen, että Hausjärveen laskevan joen virtaama väheni. Kolmannen kerran järveä on laskettu ilmeisesti 1900 -luvun paikkeilla. Vuonna 1960 järvi kuivatettiin kokonaan, kun järven keskelle ja ympärille kaivettiin kaivurilla kuivatusojat.

2.5 Maisemakuva

Alue on vanhaa kulttuuriseutua. Alueen maisemakuvan muodostavat jylhien reunamuodostumien ja harjujen kangasmetsien lisäksi viljelysalueet sekä niiden laidoilla lukuisat vanhat ja hyvin säilyneet tilakeskukset sekä tiloja rajaavat metsänreunat.

Vaikka peltoalueita on runsaasti, näkymiä rajaavat monet metsäsaarekkeet sekä jokien ja ojien varsille kasvaneet pensaat ja puut. Viljelysmaisemasta muodostuu siten pienpiirteinen kuva alueella liikuttaessa. Vain paikoin avautuu pidempiä ja laajempia näkymiä. Pienialaisetkin pellot ja niityt sekä vaihtelevanluonteiset metsät elävöittävät maisemaa ja lisäävät ympäristön monimuotoisuutta.

Kuva: Hausjoen varrella kasvavat puut ja pensaat katkaisevat peltoaukeilta avautuvia näkymiä joen kohdalla.

Kuva: Päälystetty Kappalaisentie mutkittelee vanhojen linjausten mukaan maisemaan soveltuvasti.

Tiet noudattelevat vaihtelevasti mutkitellen vanhoja, jopa vuosisatoja käytössä olleita linjauksia. Vanhat tielinjat kulkevat harjujen juurella ja niiden varsilla on runsaasti 1800-luvun ja 1900-luvun alun rakennuksia. Tilakeskukset ovat ryhmittyneet nauhamaisesti teiden varsille harjun rinteille ja niiden pellot avautuvat jokivarren laaksossa. Kauniisti metsänlaidassa sijaitsevat vanhat tilakeskukset muodostavat maisemassa merkittäviä maamerkkejä ja ovat olennainen osa maisemakuvaa.

Avaria näkymiä reunustavat metsäiset harjut tai peltojen keskellä olevat metsäsaarekkeet sekä jokivarren lehtipuukasvillisuus. Hikiässä uusi asutus on sijoitettu metsäisille kumpareille tai paikoin aukeammille peltoalueille, jolloin ne nousevat voimakkaasti esille vanhassa kulttuurimaisemassa. Alueen rakennuskanta on pääasiassa pientaloja, sekä joitakin rivitaloja. Uusi rakennuskanta muodostaa pääosin vanhasta kulttuurihistoriallisesta miljööstä erillisiä ja ilmeeltään yhtenäisiä miljöitä.

Kuva: Uudet pientaloalueet ovat ilmeeltään yhtenäisiä.

Kuvat: Vanhaa ja uutta rakennuskantaa pellon reunassa. Maisemakuvassa reunavyöhykkeiden ilme on merkittävä. Vyöhykkeellä suojapuuston käyttö on tärkeää ja kulttuurihistoriallisesti arvokkailla alueilla myös rakennusten sovittamiseen alueen perinteiseen rakennuskantaan tulee kiinnittää huomiota. Kajanon tila sekä uusi asuinalue Hikiän taajaman pohjoisosassa.

Alueella on säilynyt useita vanhoja tilakeskuksia: 1500-luvulla muodostuneista tiloista ovat jäljellä Vanha-Äijälä ja Kolkkala. 1700-luvulla ovat muodostuneet Aapola, Yli-Hinkkala, Ali-Hinkkala, Kalkkee, Kajanto sekä Mäkelä. Vanhimmat peltoalueet sijaitsevat näiden tilojen läheisyydessä. Maisema-arvot liitekartassa on esitetty tulkintana Kuninkaan kartastosta alueella sijainnut asutus viljelyalueineen sekä vanhat päätiät. Pellot ovat säilyneet viljelyksessä.

Harmonisina alueina ovat säilyneet Kirkonkylän ympäristö ja Hikiään johtavan tien varsi, Kalkkeentilan koillispuolella oleva peltoaukea reunavyöhykkeen rakennuksineen ja puineen sekä Selänojan kyläympäristö. Kirkko on aikoinaan sijoitettu perinteiden mukaisesti merkittävälle paikalle, jonne on ollut hyvä näkymä pääteiltä saavuttaessa.

Alueella on joitakin maisemallisesti jäsentymättömiä seutuja, joilla vastikään suoritettujen metsän hakkuut vaikeuttavat tilallisen maiseman hahmotusta ja tekevät maisemasta väliaikaisesti epäsiistin näköistä, kunnes puusto jälleen uudistuu.

Harjuilla kasvaa mäntyvaltaista kangasmetsää, joka on metsätalouskäytössä. Harjumaaston vuoksi alueella on hyvin vähän kallioalueita, joilta saattaisi avautua näkymiä kulttuurimaisemaan. Laaksoissa soisilla alueilla metsämaisema ja kasvillisuus on kosteille alueille tyypillistä ja maisemakuvaan vaihtelua tuovaa. Kaikkiaan alueella on maisemakuvan kannalta mielekkäästi vaihtelevia metsätyyppejä.

Kuva: Hausjoen ylävievältä tieltä aukeaa näkymä kohti kirkkoa.

Osayleiskaava-aluetta laajennettiin Karhintien varrella Riihimäen suuntaan vuonna 2021. Karhintie kulkee tällä kohtaa kumpareisessa metsämaastossa, jonka pohjois- ja eteläpuolella on pienpiirteisiä peltoaukeita. Karhintien eteläpuolella sijaitsee metsäsaarekkeissa peltojen laidalla muutamia vanhoja tilakeskuksia, joiden perinteiset valkeat, keltaiset ja punasävyiset rakennukset sijoittuvat kauniisti metsän reunaan. Peltoaukeiden yli avautuu harmonisia näkymiä tilakeskusten, kuten Välitälo, Taipale, Hernehuhti ja Keippi, suuntaan.

Kuva: Taipaleen tila.

Kuvat: Yllä Välitalo ja alla Keippi.

Virkistys ja ekologiset yhteydet

Maisemakuva vaikuttaa myös alueen virkistysarvoon ja virkistyskäytön miellyttävyyteen. Mielekkäimpien virkistysreittien varrella maisemakuva vaihtelee ja tarjoaa elämyksiä. Asuinympäristö on mielekäs, kun alueelta on hyvät yhteydet pidemmillekin ulkoilureiteille sekä lähellä on leikkiin ja oleskeluun soveltuva viheralue.

Alueella on useita laajoja, yhtenäisenä säilyneitä metsäalueita, joista osa on harjualueilla, osa moreeniselänteillä, osa soisilla laaksoalueilla. Säilynyt viherverkosto mahdollistaa monipuolisen virkistys- ja ulkoilureitistön ja -aluekokoisuuden.

Oitin taajamasta on järjestetty latuyhteys sekä Hausjärven Kirkonkylälle, että Hikiän taajamaan. Hikiästä Kirkonkylän kautta Oittiin kulkee myös pyörätieyhteys pääteiden rinnalla.

Alueella liikkuu myös eläimiä, jotka tarvitsevat rauhallisia ekologisia viheryhteyksiä elinympäristössään liikkumiseen. Ekologisia yhteyksiä on tutkittu tarkemmin luontoselvitysten yhteydessä.

Kuvat: Vasemmalla selvitysalueen metsät polkuineen ovat alueen asukkaiden virkistyskäytössä. Keskellä Hikiän asuinalueiden leikkipaikka. Oikealla näkymä Hikiän urheilukentälle.

Kuva: Ote Hausjärven latukartasta.

Maisemahäiriöt

Maisemahäiriöt ovat alkuperäiseen maisemaan tehtyjä tai muiden toimintojen seurauksena muodostuneita muutoksia, jotka useimmiten rumentavat maisemakuvaa. Osa häiriöistä voidaan kuitenkin korjata maisemoinnilla.

Maisemahäiriötä alueella aiheuttavat Hikiän muuntamoasema sekä useat voimalinjat, jotka johtavat muuntamoasemalta itään, etelään, lounaaseen, länteen, luoteeseen ja pohjoiseen. Muuntamoasema sijaitsee Riihimäki – Lahti rautatien ja Hikiän taajaman eteläpuolella.

Kuvat: Vasemmalla Hikiän muuntamoasema. Oikealla maiseman halkova voimalinja.

Salpausselän ja harjujen alueella on lisäksi useita hiekan/soranottoaikoja, joilla osalla on edelleen voimassaoleva maa-aineslupa. Vanhoja maa-aineksen ottoalueita voidaan maisemoida rinteiden muotoiluun sekä istutuksin.

Selänteiden lakialueilla suoritettavat puuston hakkuut aiheuttavat myös väliaikaisen muutoksen maisemakuvassa sillä ne näkyvät kauas.

Kuva: Hakkuualue Kupparinlamminmäellä.

Kuva: Alueella on useita pienialaisia hiekan- ja soranottoalueita. Vanha hiekanottoalue Kupparinlamminmäen etelärinteellä.

3 KULTTUURIMAISEMA

Jääkauden jälkeen mannerjään alta paljastuneen maan muokkaamiseen ja maiseman muodostumiseen on vaikuttanut luonnonvoimien lisäksi ihmisen toiminta, kulttuuri. Asumisen, eränkäynnin, viljelyn, laidunnuksen, metsätalouden ja teollistumisen jäljet ovat nähtävissä maisemassa vuosisatojen päähän. Kulttuurihistoria on osa paikan identiteettiä ja arvoa. Paikan kulttuuri on sidoksissa seudun kulttuuriperinteeseen.

3.1 Kulttuurihistorialliset lähtökohdat

Alue on vanhimmin asuttua Hämettä ja Suomea. Kivikauden ihminen vaelsi seudulle idän suunnalta heti jääkauden jälkeen, pitkin silloisten Itämeren vaiheiden rantojen tuntumassa olevia Salpausselkiä pitkin. Kivikautisia löytöjä tällä seudulla onkin runsaasti.

Liikkuvan metsästyksen ja kalastukseen perustuvan keräilykulttuurin jälkeen alkoi otollisille paikoille harjujen, järvien sekä jokien tuntumaan muodostua pysyviä asuinpaikkoja, joilla alettiin harjoittaa maanviljelystä ja karjanhoitoa. Kupparinlamminmäen lämpimälle etelärinteelle, silloisen Hausjärven rannalle, muodostui tärkeä asuinpaikka.

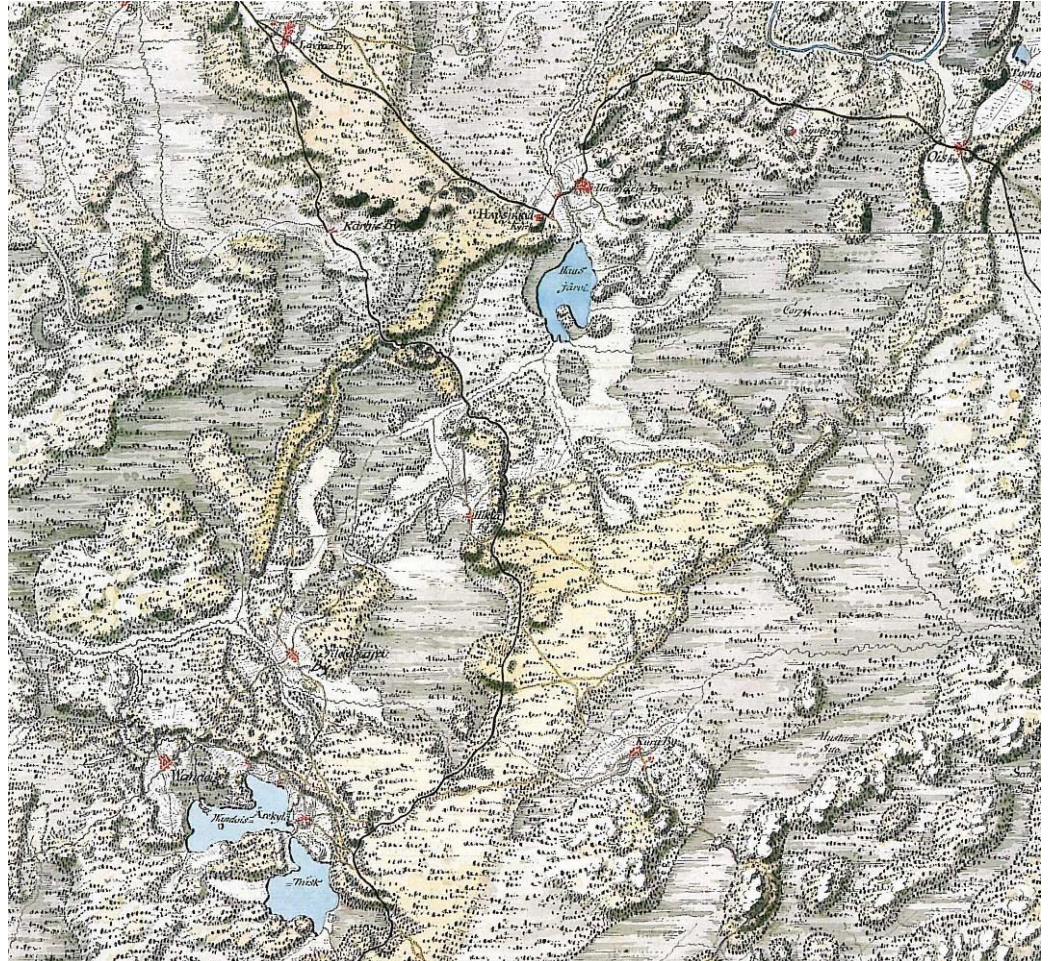
Alueen merkitys kasvoi edelleen keskiaikaisen Helsingistä Hämeenlinnaan kulkevan maantien ansiosta. Uuden ajan asutusta on Kuninkaankartaston mukaan erityisesti harjujen ja niitä myötäilevien maanteiden tuntumassa. Osa nykyisistä laajoista pelloista on otettu viljelykäyttöön vasta viimeisen kahdensadan vuoden aikana. Alueen nykymaisemaan kuuluvat valtakunnalliset liikenneväylät, joista maisemallista vaikutuksiltaan suurimmat ovat Tampereen ja Helsingin välinen moottoritie ja rautatie.

Seudulla on lukuisia tilakeskuksia ja maisemassa näkyy myös karjatalous vanhoina laidunhakoina, katajaketoina sekä muina perinnemaisemina. Selvitysalueella sijaitsee maakunnallisesti arvokkaaksi perinnemaisemaksi luokiteltu Kajannon metsälaidun ja haka. Hämeen ympäristökeskuksen LUMOS -hankkeen loppuraportin mukaan alue on pinta-alaltaan yhteensä noin 7 hehtaaria ja se on osittain umpeutumassa.

Tiestöt

Vanha Hämeentien johti keskiajalla Hämeenlinnasta Janakkalan kautta Vantaanjoen suulle. Se on säilyttänyt pääpiirteissään perinteisen linjauksen Kirkonkylän ja Hikiän kohdalla (Hausjärventie – Hikiäntie - Selänojentie). Tärkeä tieyhteys kasvatti Hausjärven seudun merkitystä. Kuninkaankartaston mukaan uuden ajan asutus sijoittui erityisesti harjujen ja niitä myötäilevien maanteiden tuntumaan.

Selvitysalueen nykymaisemaan kuuluu useita liikenneväyliä, joista maisemallisilta vaikutuksiltaan suurimmat ovat Riihimäen ja Lahden välinen rautatie ja Hikiäntie (290).

Kuva: Ote Kuninkaan kartasta 1700-luvun lopulta. Vanha Hämeentie kulkee Hikiän ja Kirkonkylän kautta Vantaanjoen suulta Hämeenlinnaan.

3.2 Hikiän ja Kirkonkylän maiseman ja asutuksen historia

Perinteinen rakennuspaikka

Kanta-Hämeen laakeiden savikkojen perinteiset kylät ovat tyypillisimmillään tiiviitä ja melko suuria. Perinteinen kylän paikka on harjun tai muun selänteen notkomainen satulakohta, missä yhteydet ovat olleet hyvät sekä pitkin harjua että ympäröiville alaville maille. Perinteiset rakennuspaikat ovat valikoituneet muun muassa hyvän pienilmaston, otollisen viljelymaan ja pohjaveden saataavuuden mukaan.

Asuinrakennukset on tyypillisesti sijoitettu siten, että niistä on muodostunut pitkiä näkymiä ympäristöön, kun taas talousrakennukset on sijoitettu alarinteelle omaksi ryhmäkseen. Vanha asutus on siten sijoittunut teiden varsille ja selänteiden laidoille, laaksojen ylävämpiin osiin ja rinteille, kun taas uusi asutus on levittäytynyt myös alemmaksi laaksoihin.

Kylien historia

Kirkonkylä

Kirkonkylä oli jo vuonna 1539 suuri kylä. Se muodostui seitsemästä talosta; Hinkkala, Pietilä, Seppälä, Heikkola, Ämmälä, Laskola ja Kolkkala. Niistä Hinkkala oli vaurain ja se suoritti ratsupalvelusta 1600-luvulla. Puolet Kolkkalasta sai

kappalaisen virkatalon oikeudet vuonna 1684 ja Ämmälästä tuli sotilasvirkatalo vuonna 1694. 1700-luvun loppu puolella Heikkolasta lohkottiin Aapola ja Hinkkala jaettiin Ali- ja Yli-Hinkkalaksi. Isojaon yhteydessä 1700-luvun lopulla Kirkonkylään muodostettiin neljä uudistaloa: Vainola, Vuorenalusta, Umpistenmaa ja Palkkimäki. Umpistenmaa jaettiin vuonna 1769 tiloiksi Mattila ja Mäkelä. Vuorenmäe lohkottiin uudelleen vuonna 1821 ja lohkotila sai nimeksi Kajanto. Pietilästä muodostettiin kirkkoherran virkatalo sekä vaivaistalo 1900-luvun alussa. Vuonna 1919 Laskola liitettiin osaksi kunnalliskodin tilaa. Ämmälä lohkottiin vuonna 1930 ja kantatila sai nimekseen Äijälä. Seppälän talo säilyi jakamattomana.

Kirkonkylästä muodostui vähitellen Hausjärven kunnan keskus. Rukoushuone sijaitsi Kirkonkylällä ja myöhemmin sinne rakennettiin kappelikirkko, joka vahvisti Kirkonkylän asemaa.

Kuva: Entinen vanhainkoti sijaitsee Hausjärven kirkolle johtavan tien varrella. Alue kuului ennen Pietilän taloon, josta muodostettiin kirkkoherran virkatalo sekä vaivaistalo 1900-luvun alussa.

Hikiä

Hikiän kylä muodostui Kirkonkylän eteläpuolelle Vanhan Hämeentien varrelle. Vuonna 1539 kylässä oli yhteensä kuusi taloa. Niiden nimiksi vakiintuivat Raivala, Rusila, Kartano, Hengetön, Seppälä ja Isotalo. Vanha kylätontti sijaitsi nykyisellä Viinunttiellä, joka on lähellä Vanhan Hämeentietä.

Isotalo, Seppälä ja Hengetön pidätettiin kruunun tiloiksi vuonna 1723. Kartanosta lohkottiin vuonna 1766 Kalkeen tila. Isojaon yhteydessä 1700-luvun lopulla ja 1800-luvun alussa Hikiään muodostettiin seuraavat neljä uudistaloa: Savela (1787), Nummenmaa (1794), Hautala (1805) ja Mattila (1805). Hengetön on tunnettu Pakkalan tilana vuodesta 1897 lähtien. Isotalo taas jaettiin II maailmansodan jälkeisen asutustoiminnan yhteydessä.

Hikiän kehittymiseen yhdeksi Hausjärven kolmesta taajamasta on vaikuttanut voimakkaasti Riihimäeltä Pietariin johtava junarata. Aseman ympärille syntyi rautatievirkamiesten asuntojen lisäksi kauppoja sekä täysihoitola. Muuntamoasema toi kylään sähkön, joka lisäsi alueen vetovoimaa.

Selänoja

Selänojan kylä muodostui Hikiältä Riihimäelle johtavan tien varteen. Vuonna 1539 kylässä oli neljä taloa: Heiskala, Nokkala, Savula ja Timperi. Timperistä

jaettiin 1758 Timperi ja Alastalo sekä Nokkalasta 1773 Yli- ja Ali-Nokkala. Savulan talosta jaettiin 1793 Mäkelä. Isojaossa muodostettiin kylästä erilliset Jussila ja Mattila, jotka olivat olleet aiemmin perutettuja torppia. Torppia olivat lisäksi Myllyntausta, Kutinoja, Sillantausta ja Mäkelä.

Keskusta säilyi tiiviinä vanhalla kylätontilla ja sen rakennuskanta on valtaosaltaan 1800-luvun lopulta ja 1900-luvun alusta. Rakennuksissa on piirteitä sekä jugendista että klassismista.

Syvänoja

Kylän kantatalo Hakuni, joka jakautui 1768 Yli- ja Ali-Hakuniksi. Myöhemmin tilat jälleen yhdistettiin, kuten myös 1785 perustettu Nummen torppa. Kylä sijaitse keskeisesti ja siitä muodostui käsityöläisille tärkeä tukikohta. Viidenmaan entisen pajan ja valimon lisäksi jäljellä on puusepän asuinrakennus Kulmala 1800-luvun puolivälistä sekä läkkiseppä Tujusen entinen mökki 1900-luvun taitteesta.

Kuva: Vanhan Hämeentien varrelle on muodostunut tasapainoista viljelymaisemaa.

Karhi

Karhin kylä muodostui Vanhan Hämeentien varrelle ja on todennäköisesti asutettu jo 1300-luvulla. Kylän läpi kulkee toinen Vanhan-Hämeentien haara. Kuumolan, Ali-Rekolan, Yli-Rekolan ja Pekkalan talot muodostavat viljelysten ympäröimän kyläkeskuksen, jonka ulkopuolella sijaitsevat Mäki-Hinkkalan ja Mattilan rakennusryhmät. Kaikkien tilojen päärakennukset ovat 1800-luvulta tai 1900-luvun alusta. Kuumola ja Hinkkala olivat lampuotien viljelemiä rälssitaloja, Kuumolan ollessa Hausjärven vanhin rälssitalo. Molemmat talot siirtyivät talonpoikien omistukseen 1800-luvun alussa. Karhin kansakoulu on valmistunut vuonna 1926.

Kylän taloja on edellä mainittujen lisäksi myös Tiiveli, Peltola, Mäkelä, Pirjola-Mattila, Kylä-Hinkkala ja Nummi-Hinkkala. Vuosikymmenten kuluessa taloja on jaettu ja lohkottu.

3.3 Maisemalliset arvot

3.3.1 Maakunnalliset arvot

Rakennettu kulttuuriympäristö

Museoviraston selvitys valtakunnallisesti arvokkaista rakennetuista kulttuuriympäristöistä on päivitetty vuonna 2009. Selvityksessä alueella ei enää todettu valtakunnallisesti arvokkaita alueita. Hämeen maakuntakaavassa on esitetty seuraavat maakunnallisesti arvokkaat rakennetun kulttuuriympäristön alueet ja kohteet.

1 Kirkonkylä kulttuurimaisema

Hausjärven Kirkonkylä kulttuurimaisema on luokiteltu maakunnallisesti merkittävaksi kulttuurihistoriallisesti ympäristöksi. Alueella sijaitsee useita kulttuurihistoriallisesti arvokkaita rakennuksia pihapiireineen: Hausjärven puukirkko, pitäjän makasiini, kirkkoherran pappila, kappalaisen pappila, kunnalliskoti, nuorisoseura Sarastuksen seuratalo Ahjola, Ali-Hinkkalan, Yli-Hinkkalan, Aapolan, Kolkkan ja Kajannon tilakeskukset sekä kirkolta Lavontoon päin joukko 1800-luvun pieniä itsellisasumuksia. Kirkonkylän ja Hikiän kulttuurimaisema on muotoutunut Vanhan Hämeentien varrelle. Tien varrella sijaitsee erittäin kaunista asumus- ja viljelymaisemaa. Tie johti keskiajalla Hämeenlinnasta Janakkalan kautta Van-taanjoen suulle. Kirkolta avautuu tasapainoinen maisema entisen kunnalliskodin suuntaan pitkin vanhaa maantietä.

9 Hikiän kulttuurimaisema

Paikassa, jossa Selänojentie haarautuu Vanhasta Hämeentiestä, on kaunista kulttuurimaisemaa. Kulttuurihistoriallisesti merkittävää rakennuskantaa on Kalkeen, Pakkalan ja Seppälän tiloilla. Alueen keskellä on kyläraitin varrella vanhaa itsellisasutusta. Hikiän koulu on edustava näyte 1950-luvun kansakouluarkkitehtuurista. Hikiän taajamassa sijaitsevan Hausjärven osuuskaupan funktionalistinen liikerakennus on 1930-luvulta.

11 Selänojan kylä- ja kulttuurimaisema

Selänojan kylä lienee asutettu myöhäiskeskiajalla. Tiiviisti rakennetun kyläkeskuksen ympärillä levittäytyy kumpareinen peltomaisema. Kyläraitin varsille istutetut puut lisäävät paikan viehätystä. Perinteistä rakennuskantaa on mm. Alastalon, Mäkelän ja Timperin tiloilla.

23 Karhin kylä ja kulttuurimaisema

Karhinkylä muodostui Vanhan Hämeentien varrelle. Alueella sijaitsee muutamman tilan muodostama kyläkeskus ja sen ulkopuolella olevat taloryhmät sekä kansakoulu. Kylää ympäröivät pellot kuuluvat osittain kaava-alueeseen.

2 Hausjärven kirkko

3 Pitäjänmakasiini, Kirkonkylä

4 Hausjärven entinen kunnantalo, Kirkonkylä

5 Entinen kirkkoherranpappila, Kirkonkylä

7 Hausjärven entinen kunnalliskoti, Kirkonkylä

8 Hikiän rautatieasema

10 Kalkee, Hikiä

Kuva: Vanhaa rakennuskantaa Kirkonkylässä, Ali-Hinkkala.

Kuva: Vanhaa rakennuskantaa Kirkonkylässä, Kolkkala.

Kuva: Aapolan tilan talousrakennuksia.

Arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt ja rakennusperintökohteet

Hämeen maakunnallisesti arvokkaat rakennusperintökohteet on kuvattu tarkemmin Kanta-Hämeen maakunnallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt 2020 –julkaisussa. Hikiän ja Kirkonkylän alueiden osayleiskaava-alueella sijaitsevat seuraavat maakunnallisesti arvokkaat kohteet. Numerointi viittaa julkaisun kohdekuvauksiin sekä maisemaselvityksen liitekarttaan.

1. Kirkonkylän kulttuurimaisema
2. Hausjärven kirkko
3. Pitäjänmakasiini, Kirkonkylä
4. Hausjärven entinen kunnantalo, Kirkonkylä
5. Entinen kirkkoherranpappila, Kirkonkylä
6. Pikkupappila, Kirkonkylä
7. Hausjärven entinen kunnalliskoti, Kirkonkylä
8. Hikiän rautatieasema
9. Hikiän kulttuurimaisema
10. Kalkee, Hikiä
11. Selänojan kylä- ja kulttuurimaisema
15. Vanha Hämeentie
23. Karhin kylä ja kulttuurimaisema (osittain alueella)

Kuva: Kajannon pihapiiri.

Kuva: Kirkolta länteen Hausjoen laaksoon avautuva näkymä.

Maisema-alueet

Kanta-Hämeen maakuntakaavassa 2040 sekä Kanta-Hämeen maakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventoinnissa 2016 mainitaan seuraava maakunnallisesti arvokas maisema-alue:

12 Turkhaudan-Lavinnon-Karhen kulttuurimaisemat

Maisema-alue on tyypillistä Salpausselän-Puujokilaakson viljelymaisemaa, jossa on pääosassa laajojen tasaisten tai loivasti kumpuilevien peltoaukeiden ja korkealle kohoavien harju- ja moreenimuodostumien vuorottelu. Ensimmäisestä Salpausselästä Hikiän tienoilta kohti Janakkalaa suuntautuva harju on maakunnan parhaimpia esimerkkejä harjuun tukeutuvasta vanhasta kyläasu-

tuksesta ja kulttuurimaisemasta. Harjua pitkin kulkee Vanha Hämeentie, yksi maamme vanhimmista pääteistä Helsingin tienoilta Janakkalan kautta Hämeen linnalle.

Alue koostuu useasta keskiaikaisperäisestä kylästä ja niiden viljelyaukeista. Hikiä ja Hausjärven Kirkonkylä ovat taajamamaisesti rakennettuja, Karhissa, Lavinnossa ja Turkhaudassa on edelleen tiiviit kyläkeskukset. Keskiaikaiset kylät ovat sijoittuneet helminauhamaisesti historiallisen tien varrelle. Hausjärven kirkko on aikoinaan sijoitettu perinteiden mukaisesti merkittävälle paikalle, jonne on ollut hyvä näkymä pääteiltä saavuttaessa. Hausjärvi on muuttunut monien eri kuivatusvaiheiden jälkeen laajaksi suoalueeksi. Turkhaudan viljelymaisema muuttuu lähivuosina, kun Tapion siemenkeskuksen uuden 50 hehtaarin siemenpuuviljelmän puut kasvavat suuremmiksi.

Maisemakuva vaihtelee Turkhaudan laajasta viljelyaukeasta, Lavinnon kulttuurihistoriallisesti arvokkaaseen kyläraittiin, Karhin pienipiirteisestä peltomaisemasta Hikiän uuden rakennuskannan ohi Hausjärven Kirkonkylän kulttuurimaisemaan. Maisemassa hallitsevat alavat peltoalueet ja niiden keskellä koHoavat harjujaksot.

Arviointiteksti:

Ensimmäisestä Salpausselästä Hikiän tienoilta kohti Janakkalaa suuntautuva harju on maakunnan parhaimpia esimerkkejä harjuun tukeutuvasta vanhasta kyläasutuksesta ja kulttuurimaisemasta. Kulttuurimaiseman arvot perustuvat keskiaikaisperäisiin kyliin, jotka ovat sijoittuneet historiallisen tiereitin varrelle. Maisema-alueen komeimpia näkymiä avautuu Piirivuorelta.

Perinnemaisemat

Perinnemaisemakohteiden arvoluokituksen mukaan Hämeen perinnemaisemat on jaettu kolmeen arvoluokkaan, valtakunnallisesti, maakunnallisesti ja paikallisesti arvokkaisiin kohteisiin. Keskeisimmin arvotukseen vaikuttavat perinteisen maankäyttötapojen jatkuminen pitkään ja sen seurauksena muotoutunut kasvillisuus ja lajisto.

Selvitysalueella sijaitsee Hämeen liiton selvityksessä maakunnallisesti arvokkaaksi luokiteltu Kajannon metsälaidun ja haka (kohde 119).

Kiinteät muinaisjäännökset

Muinaisjäännökset on selvitetty erillisessä arkeologisessa inventoinnissa.

Kuva: Selänojan kylänraitti.

3.3.2 Paikalliset arvot

Kulttuuriympäristö (KUKUSE)

Hausjärven rakennetun kulttuuriympäristön selvitys toteutettiin osana KUKUSE 2005 –hanketta, joka on Hartolan, Hausjärven Heinolan, Orimattilan ja Sysmän kuntien alueilla toteutettu paikalliset arvot huomioiva kulttuuriympäristön selvitys.

Lisätietoa kohteista saa tutustumalla inventoinnista tehtyyn raporttiin. Kohteiden tiedot ja numerointi perustuvat KUKUSE 2005- selvityksen kohdenumerointiin.

Inventoidut rakennukset

Kirkonkylä

• Entisen vanhainkodin alue	19. [111]
• Pikku-Pappila, Puustelli	20. [08640 3054]
• Aapola	21. [08640 3047]
• Ali-Hinkkala	22. [08640 3061]
• Yli-Hinkkala	23. [08640 3067]
• Vanha-Äijälä	24. [08640 3107]
• Kolkkala	25. [08640 3051]
• Kirkko ja lainajyvästön makasiini	26. [08640 3050]
• Vanha pappila, Kolkkala	27. [08640 3106]
• Kajanto	28. [08640 3049]

Hikiä

- Hikiän asema 31. [08640 4112]
- Hikiän aseman seutu 32. [08640 4053]
- Vanhan keskustan alue 33. [08640 4055]
- Kalkee 35. [08640 4108]

Selänoja

- Alastalo 105. [08641 5025]
- Alitalo, ent. Ali-Nokkala 106. [08641 5023]
- Mäkelä 107. [08641 5022]
- Koivurinne, ent. Timperi 108. [08641 5026]
- Heiskala 109. [08641 5017]

Syvänoja

- Yli-Hakuni 111. [08641 6147]
- Viidenmaa 112. [08641 6175]

Kuva: Hikiän vanhan keskustan rakennuksiin kuuluva entinen meijeri [08640 4055].

4 MAISEMALLISET SUOSITUKSET

Vanhoja kyläalueita ja rakennuksia ympäröivät peltoalueet ovat olennainen osa kulttuuriympäristöä ja muodostuneet alueella harjoitetun elinkeinon myötä. Siksi peltojen säilyttäminen avoimena ja viljelyssä on tärkeä osa kulttuuriarvojen säilyttämistä.

Perinteisen rakennustavan noudattaminen jatkaa vanhoja rakennusperinteitä. Arvokkailla alueilla uudisrakentaminen tulisi olla harkittua ja tiukemmin ohjattua. Uudisrakennusten tulee sopeutua olemassa olevaan ympäristöön. Rakennusten sijoittaminen maastoon ja maisemaan nähden, rakennusmateriaalit, värit ja rakennusmassojen koot vaikuttavat suuresti syntyvään miljööseen. Vanhalla rakennuskannalla on tyypillisiä piirteitä, joita niiden lähelle rakennettavissa uusissa rakennuksissa tulisi noudattaa arvokkaissa kulttuuriympäristöissä.

Alueella vanhat tilakeskukset sijaitsevat pellon ja metsän rajalla. Uudet laajat asuinalueet poikkeavat kuitenkin perinteisestä maatila- ja kulttuuriympäristöstä. Siksi ne tulisi sijoittaa metsän suojaan ja rakennusten sekä avointen arvokaiden peltoalueiden väliin tulisi jättää riittävä suojapuusto. Tämä on tärkeää sekä kulttuurimaiseman arvojen säilymisen, että toisaalta myös asuinalueen viihtyisyyden kannalta. Avoimen alueen reunassa ja alueella oleva puusto antaa suojaa tuulelta. Rakentamisen kannalta parhaita paikkoja ovat etelä-länsi-suuntaiset rinteet, joilla maaperä on lämpöä keräävää ja vettä läpäisevää.

Avointen alueiden laitamilla kasvavat metsät ovat maisemakuvassa merkittävä tekijä. Metsänreunan ilme on muuttunut nykypäivän talousmetsien tehokkaan hoidon ja kasvatuksen myötä. Pehmeä lehtipuuvaltainen metsän reuna on vaihtunut suoralinjaiseen havupuuvivistöön. Erityisesti vanhojen peltojen ja tilakeskusten läheisyydessä oleviin reunametsiin tulisi kiinnittää huomiota kulttuurihistoriallisten arvojen kannalta. Kulttuurimaisemaan sopivat perinteiset pehmeämuotoiset lehtipuiden ja pensaiden muodostamat reunavyöhykkeet. Talousmetsän suoralinjaiset puurivit ovat maisemalliselta ilmeeltään kovempia ja muodostavat lajistoltaan ja ilmeeltään köyhän reunavyöhykkeen. Talousmetsien reunavyöhykettä on mahdollista pehmentää lehtipensain ja puin merkittävässä kulttuuriympäristöissä.

Harjujen lakialueilla ja kulttuuriympäristöjen reunametsissä hakkuiden aiheuttamiin muutoksiin maisemassa ja vaikutusten vähentämiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota.

Käytöstä pois jääneet maanottopaikat on suositeltavaa maisemoida. Pienialaiset maanottopaikat tai täyttömäet eivät näy suurmaisemassa, mutta niiden rinteitä on mahdollista muotoilla luonnollisemmaksi ja istutuksin maisemoida niiden säilyessä viheralueina. Ne voidaan myös muotoilla tai täyttää alueen mahdollisen rakentamisen yhteydessä.

Kuvat: Yllä havupuiden muodostamaa "kovaa" tasaikäistä ja -lajista talousmetsän reunaa, alla lehtipuuvaltaista "pehmeää" ja kulttuurimaisemaan hyvin sopivaa ilmeikästä metsänreunaa.

LIITTEET

1. Maisemarakenne
2. Maisema-arvot
3. Maisemakuva

LÄHTEET

Painetut lähteet

Kanta-Hämeen maakunnallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt. Hämeen Liitto, 2020.

Kanta-Hämeen maakuntakaava 2040 liitteineen.

Kanta-Hämeen maakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointi 2016, Hämeen liiton julkaisu 2016

Hausjärven rakennetun kulttuuriympäristön selvitys. Kuntien ympäristöselvitys, KUKUSE 2005. Hartola, Hausjärvi, Heinola, Orimattila ja Sysmä. Könönen, Nina. Hämeen ympäristökeskus moniste 95.

Maisemanhoito (1992). Maisema-alue työryhmän mietintö I. Ympäristöministeriö, Ympäristönsuojeluosasto. Mietintö 66/1992.

Rakennettu Häme – Maakunnallisesti arvokas rakennusperintö (2003) Toimituskunta: Lauri Putkonen, Kirsi Kaunisharju ja Minna Seppänen. Hämeen liitto ja Rakennustieto Oy. Hämeenlinna.

Sata vuotta Hausjärveä kuvin ja sanoin: pitäjän kuva-albumi (1990). Toivola, Lasse.

Karttalähteet

Maaperäkartta 1:20 000. GTK.

Historialliset kartat:

- Kuninkaan kartasto Suomesta 1776-1805, Tekijät: Alanen, Timo (kirjoittaja), Kepsu, Saulo (toim.) (kirjoittaja), Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia, 1989

Internet -lähteet

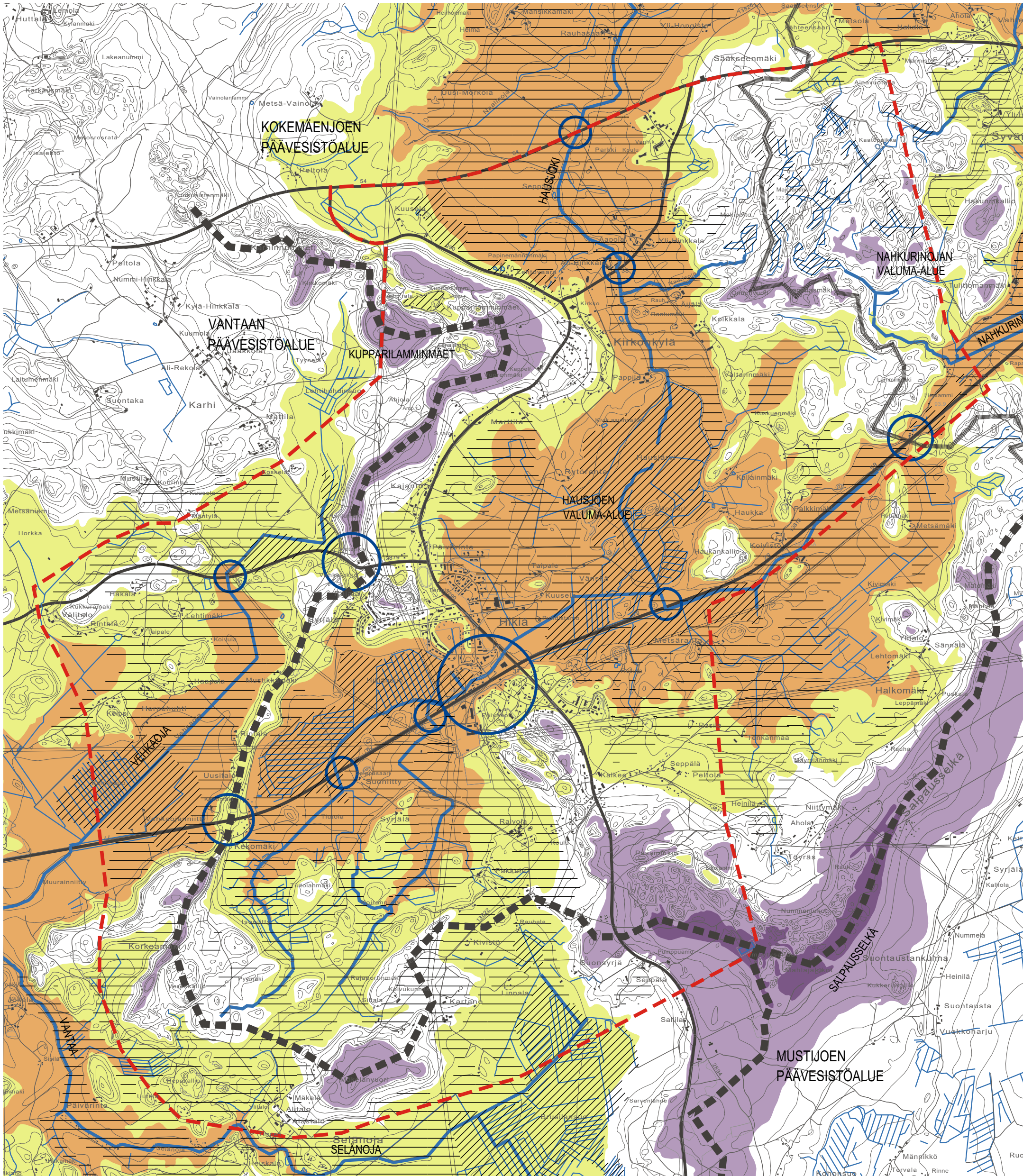
Rakennettu kulttuuriympäristö (2009). Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt. Museovirasto.

Hausjärvi takaisin järveksi. <http://koti.mbnet.fi/akiranta/jarvi.htm>. Luettu 21.09.2009.

Hämäläinen kulttuuriympäristö – Kuppikivi, <http://www.hameenliitto.fi>

Valokuvat

Eriksson Arkkitehdit Oy/Tengbom Oy, lukuun ottamatta erikseen mainitut.

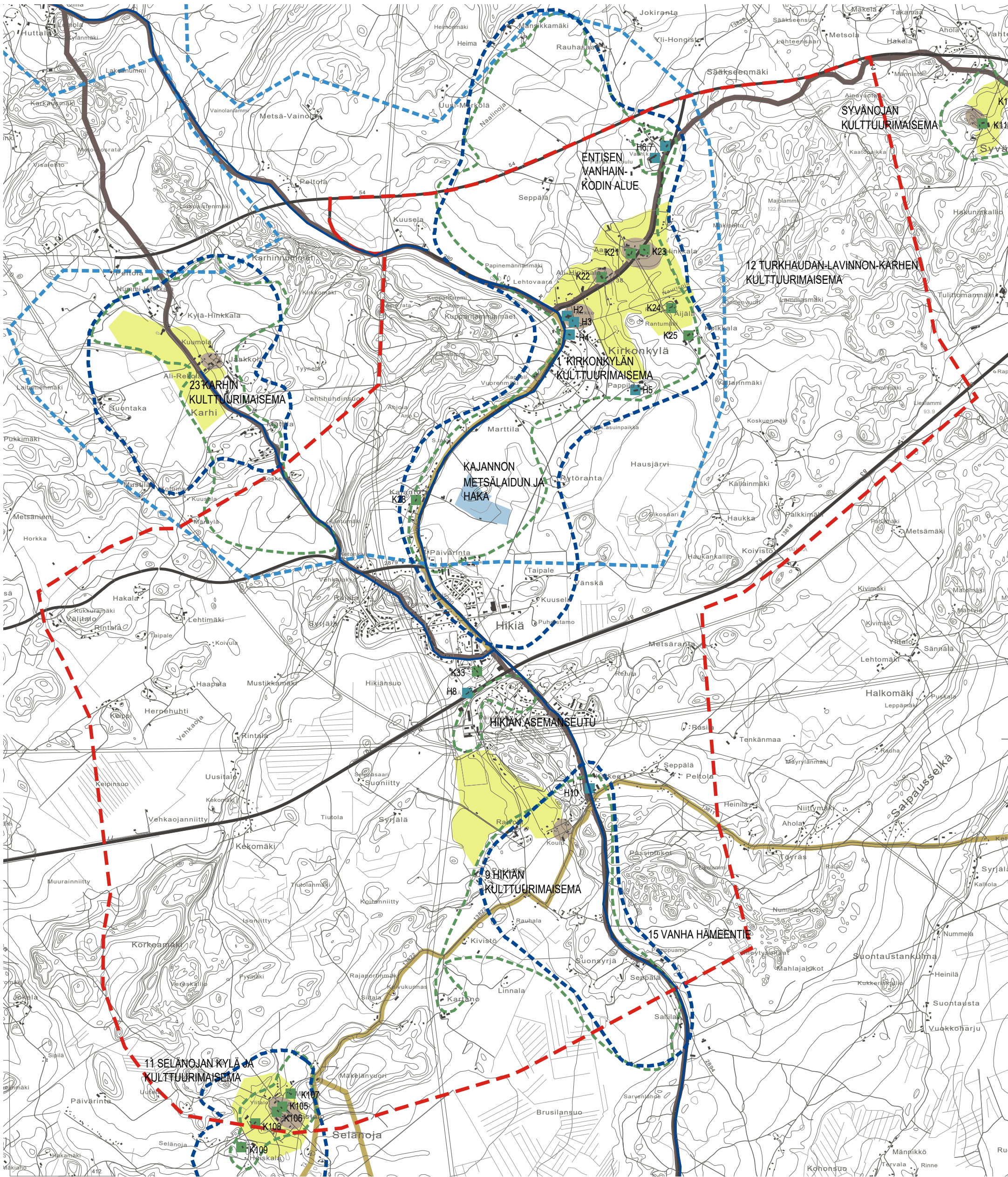
MERKINTÖJEN SELITYKSET

- Selänteiden lakialue, yli 150 metriä meren pinnan yläpuolella
- Selänteiden lakialue, 130-150 mmpy
- Selänteiden rinnealue, 110-130 mmpy
- Laakso, 100-110 mmpy
- Laakso, 100 mmpy
- Selvitysalueen raja

- Maaperä savea, hiesua tai hienoa hietaa (GTK maaperäkartta 1:20 000)
- Maaperä turvetta tai liejua (GTK maaperäkartta 1:20 000)
- Päävedenjakaja
- Sivuvedenjakaja
- Maisemallinen solmukohta

- Virtavesi, pääuoma
- Virtavesi, sivu-uoma
- Päätie
- Junarata
- Rakennus

LIITE 1

MERKINTÖJEN SELITYKSET

--- Selvitysalueen raja

Maakunnalliset arvot

H1 Maakunnallisesti arvokas rakennusperintökohte (Maakunnallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt 2020, Hämeen liitto ja Rakennustieto Oy)

Maakunnallisesti arvokas rakennettu kulttuuriympäristö (Kanta-Hämeen maakuntakaava 2040 sekä Maakunnallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt 2020 -selvitys, johon kohdenumerointi viittaa.)

Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Hämeen liitto)

Perinnemaisema (Hämeen liitto)

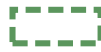

Vanha Hämeentie (Hämeen liitto)

Paikalliset arvot

K1 Inventoitu rakennus (Hausjärven rakennetun kulttuuriympäristön selvitys, KUKUSE)

Inventoitu kulttuurimaisema (Hausjärven rakennetun kulttuuriympäristön selvitys, KUKUSE)

Tulkinta kuninkaan kartastosta v.1780

Peltö

Asutus

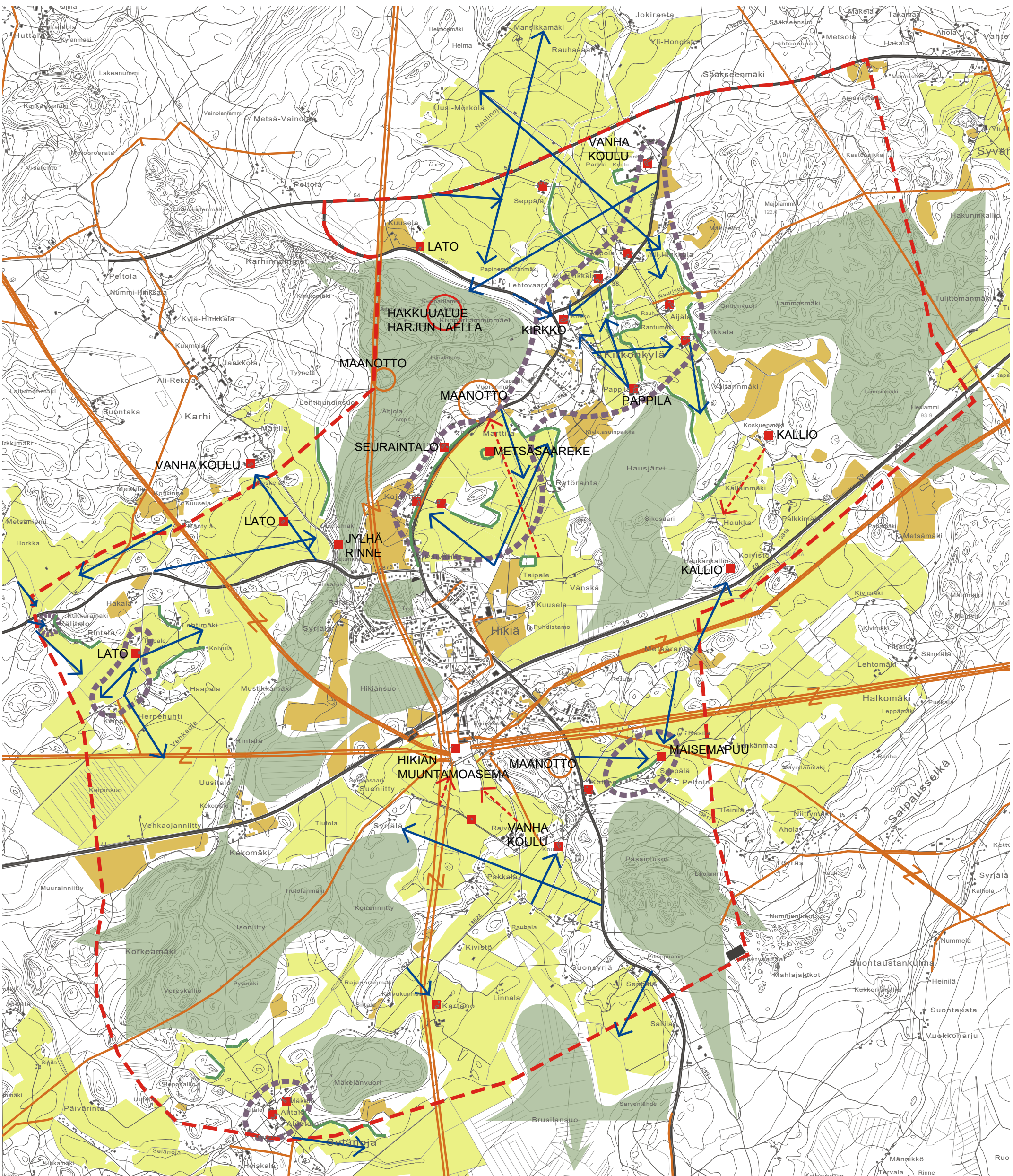
Tie

Polku

LIITE 2

MERKINTÖJEN SELITYKSET

- Laaja yhtenäisenä säilynyt peltoalue
- Pieni, paikallisesti maisemaa rikastuttava peltoalue
- Päätie
- Junarata
- Rakennus
- Selvitysalueen raja

- Harmoninen/ viehättävä miljöö
- Maamerkki
- Maisematilaa ja näkymiä rajaava kauniisti muodostunut metsän reunavyöhyke
- Kaunis näkymä
- Ruma/ kehitettävä näkymä
- Hakkuualue

- Maisemahäiriö
- Maisemaa hallitseva voimalinja
- Laaja yhtenäisenä säilynyt metsäalue.

LIITE 3